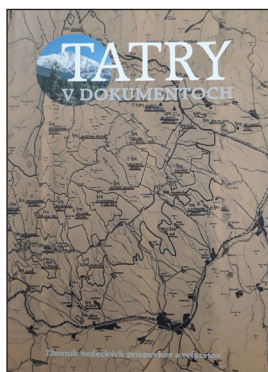

Tatry v dokumentoch. Zborník vedeckých príspevkov a referátov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Ed. Eva Greschová. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019. 300 s. ISBN 978-80-89933-19-8.

Zborník *Tatry v dokumentoch* prináša celkovo viac ako 20 príspevkov, ktoré predstavujú výstup z rovnomennej vedeckej konferencie. Tá sa uskutočnila počas septembra 2018 v priestoroch Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši. Toto zaujímavé podujatie, na príprave ktorého sa okrem Slovenského múzea ochrany prírody jaskyniarstva či Prešovského samosprávneho kraja, podieľal celý rad ďalších organizácií, si dalo za cieľ priniesť nové poznatky o histórii a živote vo Vysokých Tatrách, najmä v spojení so 70. výročím založenia prvého národného parku na území Slovenska. Tomu podriadili nielen výber jednotlivých referátov, ale tiež sprievodné akcie.

V zborníku, ktorý z tohto podujatia ako zostavovateľka pripravila E. Greschová, je možné nájsť pestrú zmes textov venovaných rôznym oblastiam spojeným so staršou i novšou históriou Tatier. Vzhľadom na ich pomerne veľký počet nie je dosť dobre možné venovať osobitnú pozornosť každému z nich. Napriek tomu si aspoň stručnú zmienku zaslúžia niektoré, z nášho pohľadu osobitne zaujímavé. Napríklad doc. P. Urban sa v texte *Tatranské obrazy Karla Domina z pohľadu ochrany tatranskej fauny* venuje zaujímavej, no po druhej svetovej vojne sčasti úmyselne zabudnutej osobnosti českej a československej botaniky. Profesor Domin si pritom svojím výskumom, publikačnými výstupmi, ale i odbornými či politickými aktivitami pozornosť rozhodne zaslúži. Po stručnom priblížení jeho pohnutých životných osudov sa autor venuje analýze diela *Tatranské obrazy*, zaujímavého nielen kvalitným obrazovým materiálom, ale tiež textami. Tie približujú jednak tatranskú prírodu, ochranu rastlín a živočíchov, ale súčasne ponúkajú čitateľovi i pútavý opis Tatier. Čo je z dnešného pohľadu pozoruhodné, tiež aktuálne pomery, ktoré v tomto prostredí boli po skončení prvej svetovej vojny, pričom upozornil na mnohé problémy aktuálne aj v súčasnosti.

V štúdiu *Plán výstavby cestného spojenia cez Tatry na konci 18. storočia* sa doc. I. Mrva zaoberá v slovenskej historiografii doteraz pomerne málo sledovanou problematikou. Vysoké a Západné Tatry tvorili od stredoveku súčasť severnej hranice Uhorska. Otázka presného stanovenia hraníc s Poľskom na severe Tatier však ostávala pomerne dlho otvorená. V 16. storočí využilo Poľsko osmanské útoky a posunulo ju viac na juh. Naopak v závere 18. storočia, keď vrcholili vnútorné problémy Poľska, sa ale situácia zmenila, pričom habsburská monarchia získala oblasť Haliče. Tým nastala úplne nová situácia. Cieľom sa vzápätí stalo nielen zvyšovanie obchodnej výmeny, ale tiež výstavba lepšieho cestného spojenia. Autor analyzuje konkrétny prípad, keď sa malo pristúpiť k vybudovaniu novej cesty z Liptovského Hrádku do Wieliczky. Plánovali ňou dopravovať soľ, ktorá ako štátny monopol prinášala habsburskej monarchii značné príjmy. K pripravovanému projektu bola vypracovaná aj mapová dokumentácia. Vojny s Napoleonom a hospodárske problémy však spôsobili jeho odloženie. Neskôr, keď začali budovať železničné spojenia, sa na tento projekt úplne zabudlo.

Príspevok Mgr. E. Cintulovej *Kežmarok a Vysoké Tatry* možno chápať skôr ako pokus múzejníka predstaviť unikátne dejiny Kežmarku a jeho spojenia s neďalekými Vysokými Tatrami. Nejde pritom o vedeckú štúdiu v tom pravom zmysle slova. Skôr by sme uvedený text mohli zaradiť k odborným článkom, dokumentujúcim spoločné osudy mesta a pohoria na príklade viacerých cenných exponátov nachádzajúcich sa v miestnom múzeu. Okrem tých známych a často prezentovaných, spojených napríklad s B. Laskou-Ostrogskou z Košcieleckich či obrazom Vysokých Tatier, ktorý namaľoval E. Scholtz, pripomína autorka aj ďalšie dôležité momenty spoločnej histórie mesta i hôr. Osobitne sa venuje vybudovaniu železničného spojenia, ktoré otvorilo Tatry turistom, osobnostiam skúmajúcim toto pohorie, vzniku turistických organizácií a spolkov či športovému hnutiu. Všetky tieto oblasti, ale i mnohé ďalšie sú zastúpené početnými pamiatkami v zbierkových fondoch múzea v Kežmarku.

K zaujímavým materiálom venovaným hospodárskemu využitiu územia Tatier môžeme zaradiť text dr. P. Víteka *Prefekti Liptovsko-hrádckého panstva a ochrana tatranských lesov*. Panstvo Hrádok, ktoré tvorilo základ celého neskoršieho komorského panstva ešte začiatkom 18. storočia, venoval panovník kniežaciemu rodu Liechtensteinovcov. Hospodárenie Jána Adama Liechtensteina bolo úspešné, a preto roku 1731 odkúpila kráľovská komora od jeho dedičov panstvo späť. V priestoroch hradu a kaštieľa v Liptovskom Hrádku vznikla kancelária kráľovskej komory. Na jej čele stáli kráľovskí správcovia, ktorých úlohou bolo čo najlepšie využiť predovšetkým tunajšie rozsiahle lesy. Keď v roku 1762 ku komore pričlenili aj rozsiahle územie patriace pod Likavu, bol v podstate ukončený územný vývoj celého tohto komorského panstva. Keďže hlavný zdroj tunajších príjmov predstavovala fažba a obchod s drevom, čoskoro sa celkom logicky stala aktuálnou aj otázka ochrany lesov na územiach patriacich komore. Autor vo svojej štúdiu sleduje v chronologickom poradí pôsobenie jednotlivých prefektov spravujúcich panstvo a ich významnejšie aktivity spojené napríklad aj so spracovaním železa. Postupuje až do roku 1850, keď tento úrad zanikol.

O bohatých a stále nie celkom využitých možnostiach, ktoré pri poznávaní Tatier ponúkajú slovenské archívy nájdeme v zborníku niekoľko príspevkov. V jednom z nich, nazvanom *Fondy Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči ako pramenná základňa pre poznávanie Tatier v rokoch 1502 – 1944*, o pozoruhodných materiáloch v tomto

tejto oblasti informuje Mgr. H. Hollá. Na príklade hneď niekoľkých konkrétnych zachovaných a spracovaných fondov predstavuje možnosti, ktoré poskytujú pre výskum súčasným bádateľom. Za mimoriadne zaujímavý v tomto smere môžeme považovať fond rodiny Szentiványi (Svätojánskych). Ide o jeden zo starobylých lip-tovských rodov, ktorého agenda zo 16. – 19. storočia sa z veľkej časti týka aj priamo Tatier. Za rovnako zaujímavý, i keď zameraním odlišný a svojim pôvodom podstatne mladší, môžeme považovať aj fond Lesná správa Vysoké Tatry v Tatranskej Lomnici. Zachované záznamy z prvej polovice 20. storočia obsahujú množstvo cenných údajov o realizovaných aktivitách v oblasti športu, pestovania, výstavby technických zariadení či TANAPU, V širšom kontexte sú pre poznanie vývoja na území Tatier dôležité aj ďalšie fondy, ako napríklad Župa Podtatranská 1923 – 1928, alebo Župa tatranská 1940 – 1945.

Zborník Tatry v dokumentoch predstavuje pozoruhodný príklad príležitostného výstupu, ktorý prináša okrem už známych a v minulosti prezentovaných údajov aj množstvo nových informácií i námetov na ďalší výskum.

Patrik Derfiňák